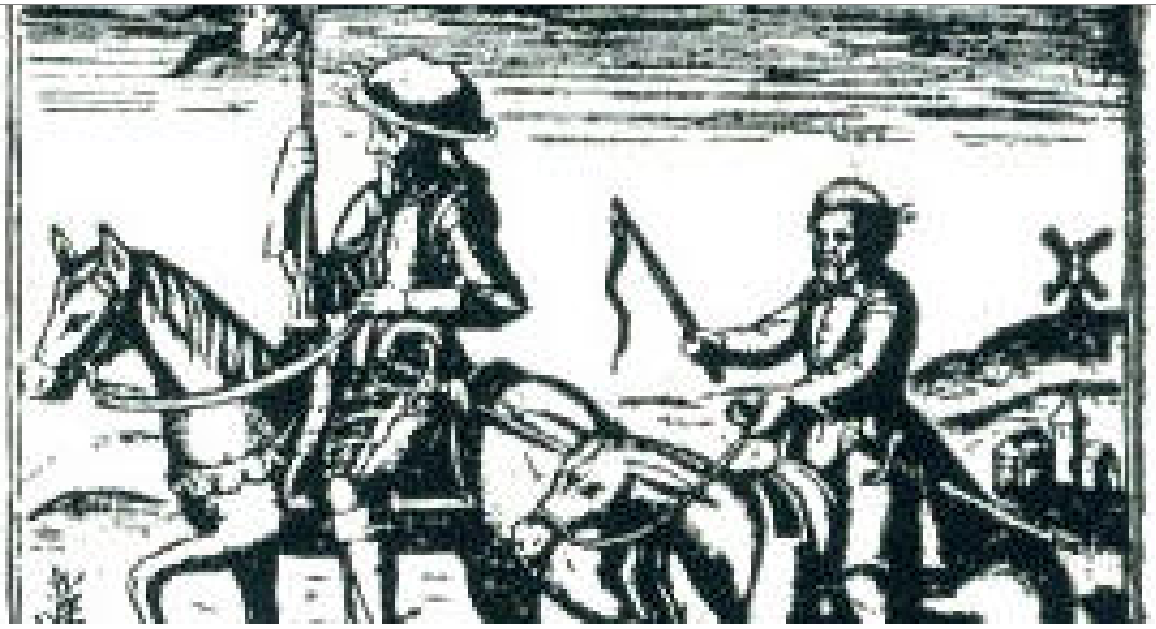

Don Quixote o Dom Quixot?

Autor: Esteve Renom
Data de publicació: 23-01-2014

És normal que quan es tradueix al francès la història de Don Quixote de la Mancha, se li digui precisament Dom Quichot, imitant el so català del nom del protagonista i copiant-ne el tractament de Dom de forma exacta i precisa? L'Esteve Renom ens ho comenta en aquest article

De la biografia de Cervantes d'En Luis Astrana Marín Vida heroica y ejemplar de Miguel de Cervantes, trobo algunes referències sobre les primeres traduccions del Quixot en francès i en anglès, tant de la primera com de la segona part.

L'Astrana Marín manifesta que a les primeres traduccions al francès de la primera i segona part del Quixot, la novel·la es tradueix sovint com a Don Quichot o Dom Quichote.

El fet de la omissió de la 'e' final en 'Quichot' sembla que ho aproxima a la denominació 'Quixot' catalana.

Quant a la partícula de tractament 'Dom', em sona com a l'equivalent català de 'Don'. No obstant això, en diccionaris etimològics catalans, trobo que el tractament de 'dom', des del temps medieval, s'aplicava a Catalunya als càrrecs religiosos abacials, denominació que encara perdura. El 'don' també apareix en textos medievals catalans, es creu que per influència aragonesa. No he trobat, però, cap referència a l'evolució d'aquest 'don' en l'edat baixmedieval i moderna a Catalunya.

Pel que fa a la grafia 'ch', em fa pensar en un so diferenciat al de la 'j' castellana. És a dir, que pel traductor francès, que hauria de conèixer necessàriament el castellà i el francès, la 'x' de l'edició espanyola hauria de sonar més com la 'ch' de 'Mancha' que com altra cosa. És cert també, però, que el so 'j' castellà no existeix en francès i, per tant, en la traducció francesa això podia haver portat a solventar la dificultat posant-hi 'ch'.

En tot cas, és del tot curiós el fet que trobo al llibre de l'Astrana Marín la mateixa caràtula de la versió francesa, però on

el 'Dom' i el 'Quixot' es mostra substituït per 'Don Quichot'. És a dir: desapareix el 'Dom' i és substituït pel 'Don'. Per quina raó ho fa l'Astrana Marín?

En canvi, a la segona edició anglesa de la segona part del Quixot, apareix, a diferència de la primera edició anglesa de la primera part, 'Don Quichote' en comptes de 'Don Quixote'. L'Astrana ho atribueix a la influència de les prèvies edicions franceses.

En una edició posterior anglesa, del 1654, apareix 'Don Quixot':

En una altra edició anglesa també del segle XVII, l'any de la qual no acabo de desxifrar, el que sí que apareix clarament és la referència a Sancho Panza com a 'Sancho Pancha', que portaria a una de les hipotesis del llibre de Lluís M. Mandado El Quijote va esborrar el Quixot, d'identificar Sancho com a Sanç Panxa. Tampoc aquí no cal oblidar les dificultats de la traducció, en no existir el so 'z' sorda en anglès i la necessitat de substituir-ho per alguna grafia o altra.

Així mateix, en una traducció anglesa de les Novelas Ejemplares de Cervantes, l'any 1742, es diu a la portada que l'obra ha estat traduïda "from the Original Spanish of the Inimitable M. Cervantes, Author of Don Quixot, By Thomas Shelton". És a dir, que l'anomena ara 'Don Quixot'.

També en una edició del Quixot portuguesa de 1794, apareix el 'Dom':

Sobre les conseqüències dels fets exposats, atesa la meva manca de coneixements filològics, jo no puc anar més enllà. Però reconec que aquestes denominacions, encara que puguin ser fruit de la casualitat i de les dificultats pròpies de la traducció, semblen acostar-se molt a una denominació catalana del personatge central de la novel·la cervantina: 'Dom Quixot'.

Esteve Renom